

Asia: VN/24963/2022

Rikosprosessin sujuvoittamista arvioineen työryhmän muistio

1. Esitutkintaprosessia koskevat kehittämissuositukset

Viranomaisharkinta rikosilmoituksen kirjaamisessa

-

Esitutkinnan aloittamista edeltävät toimenpiteet

-

Esitutkintatoimenpiteiden suhteuttaminen

-

Esitutkinnan muotomääräykset

-

Esitutkinnan toimittamatta jättäminen ja lopettaminen

-

Esitutkinnan keskeyttäminen

-

Esitutkinnan rajoittaminen

-

Perusteluvollisuus, valtakunnalliset fraasimallit esitutkintaviranomaisten ratkaisuihin

-

Oikeuksien ja velvollisuuksien ilmoittaminen kuultavalle

-

Menettämisseuraamusten täytäntöönpanotehtävien jaon arviointi

-

2. Kevennettyjä rikosasioiden menettelyjä koskevat kehittämisehdotukset

Sakkomenettelyn kokonaisuudistus ja muut sitä koskevat ehdotukset

-

Suppea esitutkinta

-

Epäillyn paikallapysymisvelvollisuus haasteen tiedoksianto varten, syyttäjähasteet ja pikaoikeudenkäynnit

-

Rikosasioiden nopeutettu käsittely (Ruotsin malli)

-

3. Rikosasioiden sovittelua koskevat kehittämisehdotukset

Sovittelumahdollisuuden tunnistaminen, esitutkinnan toimittaminen ja asianosaisten suostumukset

-

Rikosasioiden sovittelu tuomioistuimessa

-

4. Syyteneuvottelua koskevat kehittämisehdotukset

Käyttö, soveltamisala ja ajoitus

-

Seuraamusharkinta ja rikosasiaan liittyvät vaatimukset sekä asianomistajan rooli ja suostumus menettelyyn

-

5. Hallinnollisia seuraamuksia koskevat kehittämisehdotukset

Rangaistusluonteisten hallinnollisten seuraamusten tehokas hyödyntäminen ja uudet mahdollisuudet

-

6. Rikosprosessia tuomioistuimissa koskevat kehittämisehdotukset

Automatisoitu muistutusjärjestelmä pääkäsittelyjen peruuntumisen ehkäisemiseksi

-

Oikeudenkäynnin tiedoksiantosäätely - puhelintiedoksiannon käyttöalan laajentaminen haasteen tiedoksiannossa, sähköinen tiedoksiantomenettely

-

Lykkäyssäännöstö ja noudon kiinnioloaika

-

Poissaolokäsittelyjen soveltamisala

-

Kirjallisen menettelyn käyttöala, soveltaminen ja yhdenmukaisuus

-

Perusteluvelvollisuus ja valtakunnalliset fraasimallit tuomioistuinten ratkaisuisa

-

7. Rikosasioiden valmistelua koskevat kehittämissuhteet

Preklusio ja siihen rinnastuvat keinot

-

Todistelun ilmoittaminen sanktion ohella

-

Rikosasian vastaajan käsitys syytteen teonkuvauksesta ja todistelusta

-

Oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuus

-

Pääkäsittelyn ulkopuolella ennakollisesti tapahtuva todistajan tai asianosaisen kuuleminen

-

8. Käräjäoikeuksien kokoonpanoja koskevat kehittämissuhteet

Yhden tuomarin kokoonpanon päätösvallan laajentaminen

-

Lautamiesjärjestelmän tarpeellisuus

-

9. Kehittämissuhteet korkeimman oikeuden ennakkoratkaisuja koskevista menettelyistä

Ennakkopäätöskysymysmenettely

-

Ns. hyppyvalituslupamenettely

-

10. Digitalisaatiota ja sähköisiä menetelmiä koskevat kehittämissuositukset

Syyttäjälle ja esitutkintaviranomaiselle yhteinen sähköinen työskentelyalusta

-

Sähköinen asiointi esitutkinnassa: sähköinen vahvistus rikosilmoituksesta asianomistajalle, esitutkintapäätös asianosaisille myös sähköisesti ja asianosaisen kuuleminen esitutkinnassa sähköisesti

-

Kuulustelun tallentaminen ja äänitallenteiden käytön lisääminen

-

Rikosprosessiketjun viranomaisten järjestelmien tarkastelu ja kehittäminen

-

11. Ehdotusten vaikutukset

Lausunnonantajien mahdolliset huomiot ehdotusten taloudellisista tai muista huomioon otettavista vaikutuksista organisaation toimintaan

-

12. Muut huomiot

Muita huomioita työryhmän ehdotuksista

Oikeusministeriölle

Viite: Oikeusministeriön lausuntopyyntö VN/24963/2022

Lausunto rikosprosessin sujuvoittamista arvioineen työryhmän muistiosta

Oikeusministeriö on pyytänyt lausuntoa rikosprosessin sujuvoittamista arvioineen työryhmän muistiosta (Oikeusministeriön julkaisuja, mietintöjä ja lausuntoja 2023:16). Korkein oikeus on käsitellyt asiaa täysistunnossa ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Rikosprosessin tehostamiseksi ja käsittelyaikojen nopeuttamiseksi on valmisteltu viime vuosina useita kehittämisehdotuksia. Nyt käsiteltävänä olevan arviomuistion laatinut työryhmä on tarkastellut keinoja rikosprosessin sujuvoittamiseksi ja kokonaiskäsittelyaikojen lyhentämiseksi – asianosaisten oikeusturvaa vaarantamatta – erityisesti käytännön toimijoiden näkökulmasta. Työryhmän ehdotukset perustuvat rikosprosessiketjun viranomaisten käytännön työssä havaitsemiin tarpeisiin tai puutteisiin. Ehdotukset on tarkoitettu keskustelunavauksiksi ja kehittämisen pohjaksi.

Työryhmä on ehdottanut ensinnäkin rikosprosessin keventämistä jo olemassa olevien menettelyjen käytön lisäämisellä ja kehittämällä. Monissa tapauksissa lainsäädännön jo nykyisin mahdollistamia menettelytapoja ei käytetä tehokkaasti ja yhdenmukaisesti esitutkinta- ja syyttäväviranomaisissa eikä tuomioistuimissa. Korkein oikeus toteaa, että riippumattoman lainkäytön kehitystyössä on tarpeen lisätä oikeudenhoidon toimijoiden yhteistä keskustelua ja parhaiden käytäntöjen etsimistä. On tärkeää, että rikosprosessiketjun toimintaa tarkastellaan kokonaisuutena ja että käsittelyaikoja pyritään lyhentämään nykyisten säännösten aikaisempaa tehokkaammalla ja yhdenmukaisemmalla soveltamiskäytännöllä. Tavoitteena tulee olla, että oikeudenkäynnit olisivat tulevaisuudessa selvästi nykyistä joutuisampia.

Työryhmä on ehdottanut myös eräitä lainsäädäntömuutoksia. Tavoitteena olisivat rikoksen laadun ja vakavuuden mukaan porrastetut menettelyt, jotka sujuvoittaisivat rikosasioiden etenemistä rikosprosessissa. Korkein oikeus pitää työryhmän ehdotuksia yleisesti ottaen oikean suuntaisina. Voimavarat tulisi pystyä kohdentamaan käsiteltävinä oleviin asioihin myös tosiasiaa sen mukaan, mitä niiden laatu ja oikeussuojatarpeet kussakin tapauksessa edellyttävät. Myös teknologisen kehityksen mahdollistamien sähköisten menettelytapojen hyödyntämistä rikosprosessiketjun eri vaiheissa on aihetta tarkastella avoimesti. Useita työryhmän esittämiä lainsäädäntömuutostarpeita voidaan pitää sinänsä perusteltuina. Ehdotukset ovat kuitenkin siinä määrin alustavia ja osin myös jäsentymättömiä, ettei korkeimman oikeuden ole tässä vaiheessa tarkoituksenmukaista lausua ehdotuksista tarkemmin. Työryhmän ehdottamat lainsäädäntömuutokset edellyttävät joka tapauksessa perusteellisessa jatkovalmistelussa tehtävää tarkempaa arviointia ja punnintaa.

Siltä osin kuin työryhmä on ehdottanut ennakkopäätöskysymysmenettelyn ja niin sanotun hyppyvalituslupamenettelyn käyttöönottoa Korkein oikeus toteaa antaneensa 21.6.2023 valtioneuvostolle esityksen kyseiseen lainsäädäntötoimeen ryhtymisestä. Korkeimman oikeuden esityksessä on laadittu ehdotus oikeudenkäymiskaaren muuttamiseksi tarpeellisilta osiltaan.

Korkein oikeus

Tatu Leppänen

Presidentti

Karri Tolttila

Hallinnollinen lakimies

Esittely täysistunnossa 30.8.2023.

Läsnä

Presidentti Leppänen sekä oikeusneuvokset Häyhä, Sippo, Kantor, Huovila, Antila, Uusitalo, Engstrand, Ilveskero, Mäkelä, Tammi-Salminen, Tapani, Ojala, Guimaraes-Purokoski, Turpeinen, Hakamies ja Pölönen.

Tolttila Karri
Korkein oikeus